

Калітенко Оксана Михайлівна,
кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВО НА ЗДОРОВ'Я ТА МОРФОЛОГІЧНА СВОБОДА В СВІТЛІ РЕКОДИФІКАЦІЇ ЦИВІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Термін «рекодифікація» набув актуальності і поширення в правових сферах нашого суспільства тільки останнім часом. 17 липня 2019 року на засіданні Кабінету Міністрів України обговорювалось питання «Про утворення робочої групи щодо рекодифікації (оновлення) цивільного законодавства України» про що була прийнята відповідна Постанова № 650. Оголошений Кабміном початок процесу рекодифікації цивільного законодавства тягне за собою велику кількість як теоретичних, так і практичних питань, пов'язаних не тільки з його новизною для українського законодавства, а й з сучасними тенденціями оновлення багатьох сфер суспільних відносин.

Так, зокрема, в сучасному світі все більшої актуальності набувають питання правового регулювання морфологічної свободи фізичної особи. Вікіпедія визначає морфологічну свободу, як право людини зберігати незмінним або змінювати власне тіло так, як вона вважає за потрібне. Її бажання може бути виражене як у вигляді звернення за медичною послугою, так і у вигляді відмови від неї. Автор терміну «морфологічна свобода» Томас Мор визначав її, як можливість змінювати своє тіло за власним бажанням за допомогою таких технологій, як хірургія, генна інженерія, нанотехнології і завантаження свідомості [1].

Однак попри те, що Вікіпедія визначає морфологічну свободу, як право, у вітчизняній системі приватного права питання про можливість і необхідність правового регулювання відносин в сфері володіння і розпорядження своїм тілом тільки починають обговорюватися [2; 3].

Натомість чинний ЦК України регулює різні аспекти пов'язані із здоров'ям фізичної особи, починаючи з права на охорону здоров'я, що має публічно-правовий аспект і переходячи до приватно-правового регулювання окремих аспектів реалізації можливостей підтримки здоров'я в належному стані. При цьому слід зазначити, що положення Цивільного кодексу не містять чіткого розмежування права фізичної особи на життя та права фізичної особи на здоров'я. Змістовні складові таких прав в багатьох випадках пов'язуються між собою, що тягне за собою відсутність стрункої системи правового регулювання цих питань.

У світі ж комплекс означених питань вже довгі роки розглядають прихильники ідей та проблематики трансгуманізму. За визначенням Ніка Бострома «трансгуманізм – це спосіб мислення про майбутнє, який базується на тій підставі, що людина в її нинішній формі не є кінцем нашого розвитку». Трансгуманізм розглядається як «інтелектуальний та культурний рух, який відстоює можливість і бажаність принципового поліпшення стану людини через застосування, розвиток та надання широкого доступу до технологій ліквідації старіння, посилення людських інтелектуальних, фізичних і психологічних можливостей». Крім цього, трансгуманізм може розглядатися як «вивчення наслідків, потенційних переваг та небезпек технологій, які дають змогу подолати основні людські обмеження, а також пов'язане вивчення етичних питань, обумовлених розробкою та використанням таких технологій» [4].

До соціальних трансформації, що можуть бути викликані використанням технологій трансгуманізму, як правило, відносять наступні: створення абсолютно контрольованої еволюції людини в інтересах глобальних корпорацій [5], поява нових видів реалізації морфологічної свободи (можливість змінювати своє тіло на власний розсуд) та права на репродукцію (допоміжні репродуктивні технології, сурогатне материнство, донорство генетичного матеріалу, посмертна репродукція, дизайн дітей), тощо.

Означені тенденції яскраво свідчать про нагальну потребу принципово оновити та осучаснити законодавчий підхід до правового регулювання відносин в сфері реалізації морфологічної свободи. Так в процесі рекодифікації другої книги Цивільного кодексу України слід відійти від традиційного регулювання права фізичної особи на здоров'я та на охорону здоров'я, шляхом розширення сфери суспільних відносин, що піддаються правовому регулюванню. Настав час законодавчо закріпити право на морфологічну свободу, яке має включати як традиційне право на здоров'я, так і право фізичної особи на власний розсуд вчиняти із своїм тілом будь-які дії, у разі коли такі дії не порушують прав інших фізичних осіб. Тобто мова йде про необхідність забезпечення правових гарантій реалізації морфологічної та репродуктивної свободи шляхом балансу між реалізацією права певною особою та потребою забезпечити загальну безпеку, стабільність та розвиток людського суспільства в цілому.

При цьому важливим є також той факт, що людина повинна мати можливість вчиняти будь-які маніпуляції із власним тілом не тільки у разі такої потреби за станом здоров'я, а й в будь-яких випадках за власним бажанням.

Аналіз практичної ситуації доводить, що «де-факто» морфологічна свобода вже реалізується сьогодні в багатьох напрямках (хірургічна і не хірургічна пластика, сучасні репродуктивні технології, татуювання, зміна статі, тощо). Саме тому настав час завести ці відносини в площину правового регулювання, користуючись проголошеним процесом рекодифікації цивільного законодавства України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Морфологічна свобода // Вікіпедія—вільна енциклопедія. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%BE%D1%80%D1%84%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B0%D1%81%D0%B2%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D0%B4%D0%B0>
2. Карчевський М.В. Штучний інтелект – не єдиний прогноз, або AI та IA. (дата звернення 07.12.2019). – Режим доступу: <http://aphd.ua/publication-557/>
3. Рыбаков О. Ю., Тихонова С. В. Конвергенция технологий, репродукция человека и естественное право: философия трансгуманизма // Вестник Кемеровского государственного университета. Серия: Гуманитарные и общественные науки. – 2017. – № 2. – С. 100 – 105.
4. Bostrom N. The transhumanist frequently asked questions: a general introduction. Nick Bostrom's personal site. (дата звернення: 07.12.2019). – Режим доступу: <http://nickbostrom.com/views/transhumanist.pdf>
5. Комлева Н. А. Трансгуманизм и «гуманитария» как угроза правам человека. Научная электронная библиотека КиберЛенинка. (дата звернення: 07.12.2019). Режим доступу: <https://cyberleninka.ru/article/n/transgumanizm-i-gumanitariya-kak-ugroza-pravam-cheloveka>

Кирилюк Алла Володимирівна,

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри права інтелектуальної власності та корпоративного права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ У ВИЗНАЧЕННІ ДЕФІНІЦІЇ ТЕРМІНУ «ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ»

Робототехніка та штучний інтелект стали однією з найбільш відомих і активно обговорюваних технологічних тенденцій нашого століття, однією з найбільш яскравих інновацій сьогодення.

Вже сьогодні розробляються, функціонують і активно застосовуються юніти штучного інтелекту.